



# ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ДО  
Г-Н СЛАВЧО АТАНАСОВ  
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА  
КОМИСИЯ ПО ВЪПРОСИТЕ НА  
ДЕЦАТА, МЛАДЕЖТА И  
СПОРТА КЪМ 44-ТО НС

ДО  
Г-ЖА АННА АЛЕКСАНДРОВА  
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА  
КОМИСИЯ ПО ПРАВНИ  
ВЪПРОСИ КЪМ 44-ТО НС

*Относно: Законопроект за изменение и допълнение на Закона за закрила на детето № 054-01-11, внесен на 04.12.2020 г.*

**УВАЖАЕМА ГОСПОЖО АЛЕКСАНДРОВА,**

**УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН АТАНАСОВ,**

Въпросите за правата на детето и за неговата закрила вълнуват цялото общество. Именно поради това, те изискват постоянно политическо внимание и всяка значителна промяна трябва да бъде осъществена след широко обществено обсъждане, да се осигури възможност за провеждане на публичен дебат, като се формира обществен консенсус и общо съгласие за политиките за деца, което за съжаление не отчитам по отношение на предложения законопроект. В тази връзка ще отбележа, че степента на гражданска активност и участие е важен индикатор за развитието и зрелостта на гражданското общество, особено когато се касае за децата ни, към които имаме отговорности и задължения да им осигурим подходяща среда за развитие и достигане на пълен потенциал.

Отговорност на обществения защитник е да изследва въздействието на законодателството върху правата на детето, върху неговото развитие и качество на живот, да проследява действията на компетентните органи, предприети за защита на техните права и интерес, като отправя препоръки във всеки случай, в който се установи, че има риск те да бъдат накърнени и/или застрашени.

В изпълнение на тези функции като омбудсман извършвам и наблюдение на въвеждането и изпълнението на международните правозащитни актове в българското законодателство и практика, като за целта във всеки Годишен доклад за дейността на омбудсмана правя преглед на действията по изпълнението и прилагането им.

По конкретно във връзка с предложените за изменение и допълнение разпоредби от ЗЗДет намирам, че в голямата си част промените не са в съответствие с разпоредбите на

Конвенцията на ООН за правата на детето, към която Република България се присъедини и прие да бъде част от вътрешното ни законодателство, без нито една забележка. С този акт страната ни пое важно обещание за децата – да предприеме всички действия за защита и утвърждаване на техните права, да живеят и израстват в семейство, да създаде условия, за да могат децата да се развиват и да растат спокойно, да учат, да бъде чути гласът им и да достигнат пълния си потенциал. Предложенията биха могли да доведат до частична подмяна на философията и целите на ЗЗДет, с които се извежда, че детето е субект на права, а не само обект на закрила, което е един от важните цивилизационни избори за България в областта на човешките права.

В част от предложените разпоредби се прави опит да се въведат нови правни понятия, непознати в българското законодателство, като напр.: „биологичните родители“, „биологично семейство и други законови представители на деца“ и акцент се поставя именно върху биологичната връзка между родителите и детето. Следва да се отбележи, че родители на детето са и неговите осиновители и това е така по силата на действащия Семейен кодекс, въпреки че между тях няма биологична връзка. В този случай връзката между родител и дете не се основава на произхода, а възниква чрез правни средства, но за детето това са неговите родители и те носят родителската отговорност за оглеждането и възпитанието му. За детето е важно то да има семейна среда, в която да получава пълноценни грижи, необходими за неговото развитие. Има групи деца, които не могат да получават грижи единствено от биологичните си родители. Това са принципни положения, залегнали в българската Конституция и международните документи, регламентиращи стандартите за защита на правата на детето.

Може да се отбележи още, че предложението за въвеждане на изрази като „закрила на децата при спазване на морала, традициите и добрите нрави в държавата“ са понятия, за които в обществото ни няма еднозначно разбиране и не са правно дефинирани. Това би довело по-скоро до отваряне на възможност за широко и нееднозначно тълкуване, което би затруднило прилагането на закона и би поставило под съмнение доколко ще е ефективна закрилата на децата.

Закрилата на детето е система от норми, политики и услуги, необходими във всички социални сектори - особено в областта на социалното благосъстояние, образованието, здравеопазването, сигурността и правосъдието. Целта на закрилата е да насърчава безопасното, здравословното и пълноценното развитие на всички деца, да предотвратява вредите, да защитава децата от нараняващи ги преживявания и да помага на децата, които са преживели такива, да ги преодолеят и да се реинтегрират. В основата на закрилата на детето стои защитата на неговия интерес, а защитата на интереса на детето би била постигната, когато в България функционира една стабилна и професионална система за закрила, отговаряща на предизвикателствата на 21-ви век. В работата си системата е длъжна да се ръководи от базови критерии, на основание на които се определя кога за едно дете има възникнал риск, който застрашава неговото развитие и живот, а не на субективните преценки, които се въвеждат с измененията.

Не намирам за правно обосновани и целесъобразни предложенията за промяна на основни дефиниции в ЗЗДет, като „най-добър интерес на детето“ и „дете в риск“, още повече че липсват мотиви защо е предложена промяната. Най-добрият интерес на детето не е просто ръководен принцип, а представлява материално и процесуално право, което не може да бъде подменяно произволно и временно. Принцип в правото е, че интересите на детето са

водещи във всички производства, в които се засягат техните права и интереси, независимо дали децата са страни в процеса, или не.

Предвиденото задължение при подаване на сигнал за дете в риск да се изисква „предварително подписана и нотариално заверена декларация за истинност“, смятам, че ще доведе до блокиране на работата в системата. Разбирам някои от притесненията на вносителите, че тези сигнали биха могли да се използват и от недобросъвестни граждани, но това не е повод да се въвеждат такива условия, които противоречат на принципа за спешност и неотложност, когато живота и здравето на едно дете са изложени на риск.

Както се отбелязва в становищата и на други организации, има нужда от осмисляне и задълбочено изследване на ролята на особения представител на детето. От случаи в практиката може да се направи извода, че все още особеният представител на детето не е тази фигура, която трябва пълноценно да защитава интересите на детето, когато това се изисква с оглед рисковата ситуация, в която детето е изпаднало. Проблематична и неефективна е ролята на особения представител, когато детето се нуждае от представителство при участието му в различни съдебни и административни процедури.

Тук за яснота трябва да отбележа, че ролята на адвоката и на особения представител са различни и те не се препокриват. Като омбудсман не веднъж съм поставяла на вниманието на обществеността и на изпълнителната власт необходимостта от проучване и въвеждане на фигурата на особен представител на детето, което в по-пълна степен ще гарантира защита на неговия най-добър интерес.

По отношение на направеното предложение двамата родители приживе да могат да определят лице или кръг от лица, които да полагат грижи за децата им при тяхна невъзможност при болест, смърт, инвалидност и други обстоятелства, поставящи детето в уязвима ситуация, бих искала да отбележа, че нормативният акт, който регламентира отношенията между родители и деца и родителските права и задължения, е Семейният кодекс и такива разпоредби не могат да намерят място в Закона за закрила на детето.

Нещо повече, предложенията въвеждат норми, които сериозно променят и противоречат на разбирането и концепцията за родителските права и задължения, залегнали в българската Конституция.

Предложенията за изменение на ЗЗДет, в които се предвиждат промяна в правомощията на органите за закрила на детето, биха довели до нарушаване на баланса на отговорностите. Например, вменяват се отговорности на министъра на външните работи „за контрол за правилното развитие на децата, при които има международно осиновяване или настаняване в приемна грижа и осигурява координация на мерките за контрол с ДАЗД, до навършване на пълнолетие на детето“, които не отговарят на български и международни разпоредби и норми.

В заключение, бих искала да отбележа, че на семейството като основна клетка на обществото и естествена среда за израстването и благосъстоянието на всичките му членове и особено на децата трябва да бъде оказана необходимата защита и съдействие, така че детето да може пълноценно да поеме своята отговорност в обществото. Не трябва да се нарушава баланса и да се залага противопоставяне на правата на родители, настойници, попечители, на „биологични семейства“ и на осиновители и правата на детето, което противоречи с международните стандарти за закрила на децата, прогласени още през 1925 година с Женевската декларация за правата на детето и утвърдени по един забележителен начин с Конвенцията за правата на детето на ООН.

Смятам, че с голяма част от така предложените за изменение и допълнение разпоредби има определен риск да се бламират усилията, постигнати от страната ни и от българските правителства през последните 20 години, след приемането на Закона за закрила на детето от 38-то Народно събрание, да се направи крачка назад в съвременната концепция за правата на детето и уважението му като личност, която се развива и има необходимост от подкрепа и грижи за това, не само на своите родители, но на цялото общество и държава.

Отново бих искала да изразя своята позиция, че за мен като омбудсман е важно и отговорно обществото да бъде ангажирано с обсъждане на нормативни промени, с които се цели да се гарантира в пълнота защитата на правата на децата и осигуряването на тяхната закрила. Това би довело до постигането на обществен консенсус по толкова важни и чувствителни за обществото ни теми.

С настоящото становище по повод внесения Законопроект за изменение и допълнение на Закона за закрила на детето бих искала да подчертая, че в качеството си на омбудсман оценявам усилията на народните представители да подобрят системата за закрила, да предложат мерки за подкрепа на българското семейство и да защитят децата, особено тези от тях, които са в уязвима ситуация, но не подкрепям предложените промени поради противоречие с ключови международноправни документи, по които Република България е страна.

С уважение,

**ДОЦ. Д-Р ДИАНА КОВАЧЕВА**  
**ОМБУДСМАН НА**  
**РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

